

JARI JÄRVELÄ

Rakastan
 Eva
Braunian

TAMMI

JARI JÄRVELÄ

Rakastan
Eva Braunia

TAMMI

HELSINKI

Kiitos Alfred Kordelinin säätiölle ja WSOY:n kirjallisuussäätiölle,
jotka ovat tukeneet tämän romaanin kirjoitustyötä.
Romaanin kursiivilla painetut Eva Braunin päiväkirjakatkelmat
ovat kirjailijan suomennosta aidosta Eva Braunin päiväkirjasta.

© Jari Järvelä ja Tammi 2023
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
ISBN 978-952-04-5275-9
Painettu EU:ssa

15.VIII.1939

Kun yritin ensimmäisen kerran itsemurhaa, hän antoi minulle koiran.

Kun yritin toisen kerran itsemurhaa, hän osti minulle talon.

Kun uhkasin kolmannen kerran tappaa itseni, hän lupasi minulle koko maailman.

Minä olen Eva Braun. Ja haluan vain rakkautta. Kuuletko? Vain rakkautta!

PS. Ja olympialaisten kultamitalipallille.

PPS. Ja elokuvatähdeksi Hollywoodiin.

Lisen koti ei onneksi ollut ökyimmästä päästä. Se oli harjakattoinen rintamamiestalo, jonka lisäosaksi oli joskus kauan sitten nikkaroitu laatikkomainen elintasosiipi. Huokaisin helpotuksesta, en olisi kestänyt jos lapsuudenystäväni olisi majoillut hulppeassa maaseutupalatsissa, jonka pihamaalla olisi hevosaitaus ja siellä pari hirnuvaa heiluharjaa. Olimme molemmat kolmenkymmenenviiden vanhoja, enkä itse ollut päätyntä muovimattoista vuokrayksiötä pidemmälle. Elintasostani kertoi myös äidiltä perimäni rämä Toyota Corolla, jolla olin tänne Pyhtäälle nyt sen parikymmentä kilometriä Kotkasta ajanut. Eikä asiointilani laiskuudesta johtunut. Minulla oli akateeminen loppututkinto ja paitsikin kirjoitus- ja käännöstöideni parissa seitsemänä päivänä viikossa.

Pidemmän loman olin pitänyt viimeksi, kun täytin kolmekymmentä. Olin viettänyt viikon Santorinilla ja maksanut itseni kipeäksi huoneesta jossa oli parveke ja merinäköala. Iltaisin olin istunut parvekkeella ja katsellut alapuolellani kaareutuvaa muinaista tulivuoren kraatteria, joka nykyisin oli meriveden täyttämä. Pääskysiä suihki taivaalla ristiin rastiin, ja kun aurinko laskeutuessaan värjäsi meren verenpunaiseksi, pääskyselset vaihtuivat lepakoihin.

Myös mielialani olivat vaihdelleet, välillä tuntui että kaikki oli mahdollista, unelmia oli yhtä paljon kuin yöllä näkyi tähtiä, välillä olin tuntenut halua heittäytyä parvekkeeltani näkyvään rosoreunaiseen kraatteriin. Sen jälkeen en ollut käynyt ulkomailla. Oli ollut liian kipeää tajuta, että oli ollut tuhansia mahdollisuuksia joita en koskaan ollut käyttänyt. Enkä käyttäisi. En halunnut toistaa kokemusta.

Parkkeerasin Corollan tien varteen, taputin sen kuumaa ja lommoista konepeltiä. Hyvä poika, jaksoit vielä tämän reissun.

Kun käännysin, näin Lisen kyykyssä keskellä pihaa. Hänellä oli kädessään suurennuslasi. Lise nosti päätään.

– Kun viimeksi taas pitkästä aikaa tavattiin, muistin vanhan harrastuksemme, hän sanoi.

Minulla kelasi hetken tyhjää. Sitten näin käytävähiekalla voipaperin, johon Lise poltti suurennuslasilla reikiä.

– Eikö sinulla ole eläimiä? kysyin.

– Ei, eikä barbeja liioin.

Olin lapsena saanut joululahjaksi pakkauksen muovista valettuja Afrikan eläimiä, sellaisia peukalon kokoisia. Olin kävelyttänyt niitä aikani pöydällä, sitten keväällä Lise oli tuonut mukanaan suurennuslasin ja olimme käreistäneet otuksia kirkkaan kevätauringon alla. Keksimme, että kun muovia kuumentaa, eläinten jalkoja pystyy venyttämään ja kääntämään kierteelle.

Kirahvin kaulan väänsimme korkkiruuvulle. Norsun jaloista venytimme tuplasti pidempiä, sellaisia kuin Salvador Dalín taulussa. Maalarin nimeä en silloin tiennyt, mutta meillä oli kotona pinkka postikortteja, joissa kirahvit paloivat, norsut hoipertelivat lukkimaisilla koivilla ja ihmisten sisältä avautui laatikoita.

Virtahevon paksu ruumis ei ollut suostunut notkistumaan, joten poltimme sen selkään reiän, johon istutimme tupsullisen männynhavuja. Seepralaumamme muuttui eläinmutanteiksi.

Sitten keksimme katkaista muovieläimet keskeltä kahtia ja sulattaa leijonan eturuumiin kiinni krokotiilin pyrstöön.

Seuraavaksi oli ollut barbienukkien vuoro. Olimme tehneet kahdesta nukesta yhden sulattamalla siihen kiinni ylimääräisiä raajoja ja venyttämällä sen pään kummitusmaisen pitkäksi. Lopulta se oli muistuttanut hämähäkkiä, jonka selässä oli kiinni yksi ylimääräinen pää. Ilmassa oli leijunut palaneen muovi-ihmisen pistävä käry.

– Oliko vaikea löytää tänne? Lise kysyi.

Puistin päätä. En viitsinyt kertoa eksyneeni ja joutuneeni pysähtymään tienlaitaan tarkistamaan kännykästä karttaa. Viereisellä pihalla oli ollut trampoliini, Corollan jarrujen kirskahdus oli saanut sillä hyppivän pojan seisahtumaan ja tuijottamaan suu auki. Lähtiessäni hän oli näyttänyt keskisormea minulle ja autolleni. Läheisillä pihalla oli näkynyt vastavahattuja Audeja ja Bemareita ja Tesloja.

– Hieno talo, sanoin.

– Ihan hirveä ulkoapäin, Lise virnisti. – Varsinkin tuo jälkikäteen lisätty kasvain. Mutta tässä on iso tontti ja tilava piharakennus. Ja me tarvitsemme sellaista. Tule katsomaan.

Hän vinkkasi minut kakkäraoksaisten omenapuiden keskeltä kohti punaseinäistä varastohallia, jonka kyljessä oli leveä ovi.

– Edellisellä omistajalla taisi olla useampi traktori, Lise sanoi. – Kunnon varastohallin hän joka tapauksessa tarvitsi. Ehkä hänellä oli maahantuontiyritys, sillä ovissa on uudet lukot ja seinät ovat vankat. Meille tämä on täydellinen.

Lise johdatti minut hallin päätyyn. Oven vieressä oli koodilukko, johon hän näpytti numerosarjan. Kuului naksahdus ja Lise vetäisi oven auki.

Vastassa oli minua lähes päätä lyhyempi mies, joka oli sonnustautunut kiiltäviin nahkasaappaisiin, Havaiji-sortseihin, tiukasti istuvaan kaksiriviseen valkoiseen takkiin ja mustaan koppalakkiin jonka kokardina kiilteli irvistävä päakallo.

– Taasko sinä sovitat kauppatavaraa? Lise kysyi terävästi.

– Pelkästään koonmäärityksen vuoksi, mies vastasi ja kohensi pyöreäsankaisia silmälasejaan.

– Tässä on Martin, Lise esitteli.

Mies ojensi kätensä.

– Hauska tutustua, Martin sanoi saksaksi ja puristi kätteni pehmeästi. – Tule peremmälle.

Silmäni suurenivat, kun katsoin hänen olkansa ylitse halliin.

– Tervetuloa Ihmemaahan, Martin sanoi.

Kiersin Lisen perässä varastorakennuksessa, jonka hyllyt olivat täynnä kypäriä, koppalakkeja, kaasunaamareita, pistimiä, puukkoja, pakkeja, kolhiintuneita taskulamppuja, kenttälapioita, panoslippaita ja juomapulloja, kellastuneita ensiapupakkauksia, nahkavöitä ja upseerien rähinäremmejä. Yhdellä seinällä oli rekkejä, joista roikkui erilaisia sotilaspukuja, maastopukuja, lumipukuja, mantteleita ja nahkatakkeja. Niiden alla oli monta riviä nahkasaappaita ja maastokenkiä.

Seinää vasten oli lokerikkoja, joiden aukivedettävissä lootissa yleensä pidettiin nauvoja, ruuveja ja muttereita. Näissä oli sen sijaan eri aselajien pinssejä ja arvomerkkejä. Harvinaisemmat mitalit säilytettiin kuulemma talon sisällä olevassa varmassa säilössä, siellä oli pari rautaristiäkin.

Varaston lattialla oli kokoelma eri armeijoiden käyttämiä polkupyöriä vierä vieressä kuin urheilukaupassa. Ja laidemmalla oli kaksi sivuvaunullista moottoripyörääkin, vuosimallia 1942.

- Ampuma-aseet säilytetään eri paikassa, Martin sanoi.
- Varasto on Virossa. Aseet on tietysti deaktivoitu, tehty toimintakyvyttömiksi. Minulla on Tallinnassa tuttu ase-

seppä, joka hoitaa sitä puolta firmasta. Siellä on varsin laaja kokoelma eri armeijoiden toisessa maailmansodassa käyttämiä käsiaseita. On Saksan armeijan Lugereita, Mausereita, Sauereita, Walthereita ja Astroja, on MP35 ja MP40. Briteiltä on Enfieldin kivääreitä ja Thompsonin ja Stenin konepistooleita, käsiaseista on Browningeja ja Smith & Wessoneita ja useampi malli Colteja sekä myös laivaston Webley-pistooleita. Jenkit käyttivät paljon samoja merkkejä ja malleja, mutta on minulla jotain ihan spesiaalia siltäkin puolelta. Ja myös joitakin Suomi-konepistooleja.

– Okei, sanoin ja näytin varmaan pöllämystyneeltä. Martin luutteli asemerkkejä yhtä luontevasti kuin ornitologi sorsalajeja. Olin jutellut Lisen kanssa pihalla suomeksi, mutta siirtynyt Martinin kanssa puhumaan saksaa sen kummemmin miettimättä. Kielen vaihtaminen lennosta kävi minulta yhtä vaivattomasti kuin olisin vaihtanut elokuvan ääniraitaa. Olin puhunut isoäidin kanssa molempia.

– Kranaattien ja miinojen kohdalle olen pannut rajan kun en ole koulutukseltani pioneeri vaan filosofi, Martin jatkoi.
– Aina voi vahingossa eksyä joukkoon joku vielä toimintakykyinen. En mielelläni näe asiakkaideni räjähtävän ilmaan, enkä itseni. Vaikka maailma alkoi isolla pamauksella, niin sen sortin uuden luomista en kaipaa, pasifisti kun olen, Martin korosti ja sipaisi kostuneita otsakiharaitaan.

– Aivan, sanoin hitaasti. – Siis filosofi.

– Juu, me tapasimme yliopistolla Leipzigissa, Lise sanoi.

– Mutta on minulla täällä pari upseerinmiekkää, Martin jatkoi. Hän kyyristyi nurkkahyllylle ja veti huotrastaan esiin miekan, jonka terä kaartui.

– Saksalainen poliisinmiekka 1930-luvulta. Aika patinoitunut, mutta ehkä tästä jotakin saa. Pitäisi puhdistaa ensin.

Martin piti miekkaa kämmenillään ja näytti sitä lähempää. Keskellä kahvaa oli metallinen kuvio, tihrustin mutta en saanut selvää mikä se oli.

– Siinä on siipensä levittänyt kotka, Martin auttoi. – Ja tuossa väistimen juuressa on tammenlehviä. Kalleimmat miekat ovat niitä, joissa on SS:n merkki kahvassa, ne ovat kuuluneet SS-joukkojen upseereille. Kaikkein arvokkaimmissa on Heinrich Himmlerin nimikirjoitus kaiverrettuna terään. Hän luovutti sellaisen miekan kaikista ansioituneimmille, eli toisin sanoen kaikista sydämättömimmille tappajille. Mutta sellaista en ole ikinä nähnyt livenä. Hinta olisi varmaan montakymmentätuhatta.

Martin riisui nahkasaappaat ja työnsi jalkansa varvas-tossuihin. Hän palautti koppalakkinsa hyllyyn. Samalla hän poimi sieltä kypärän ja pyysi minua sovittamaan.

Kun en osannut kieltäytyäkään, panin kypärän päähän ja katsoin seinällä roikkuvaan pyöreään peiliin, jonka keskellä oli halkeama.

– Näytät ihan valkyrialta, Lise nauroi. – Vain siivet puuttuvat kypärästä.

– Valkyrialla ne kai olivat useammin selässä, sanoin.

– Saksalainen Wehrmachtin Stahlhelm, sitä pidettiin parhaimpana kypäränä toisessa maailmansodassa, Martin selitti. – Stahlhelm suojaasi aivojen otsalohkoa ja takaraivo-lohkoa paremmin kuin muut kypärät. Liittoutuneetkin ottivat niitä käyttöönsä.

– Arvaa mikä tuollaisen kypärän arvo on nettikaupassa? Lise kysyi.

– Kympin, ehdotin.

– Neljästä sadasta eurosta kahdeksaansataan, Lise sanoi.
– Ne joissa on luodinreikä myyvät hyvin Englannissa. Ja niistä saa paremman hinnan. Nämä ovat halutumpi keräilytuote kuin Muumi-mukit.

– Viemme joskus laatikollisen kypäriä Viroon ja ase-seppäystävämme ampuu niiden läpi reiät.

– Sehän on huijausta, sanoin.

– Eikä ole, Lise sanoi. – Se on tuunausta. Ostaja saa mitä haluaa. Kypärähän on kyllä alkuperäinen.

Martin kohensi päässäni olevan kypärän asentoa. – SS-joukkojen kypäristä saisi kymmenkertaisen hinnan, hän sanoi. – Mutta niitä liikkuu vain vähän ja hinnat ovat sen takia nousussa.

Huuliltani pääsi vihellys. Mietin omia pätkittäisiä freelancerin tulojani, jotka eivät olleet koskaan olleet kovin huikeat. Viime vuosina töitä oli ollut yhä vähemmän ja sen myötä oli kutistunut palkkapussikin.

– Tämän täytyy olla hyvä bisnes, sanoin kun katsoin ympärilleni.

– Ei oikeastaan enää, Lise sanoi. – Vintit on pitkälti tongittu ainakin Saksassa, ja perilliset osaavat kyllä pyytää kovan hinnan isoisän vanhoista vermeistä, jos niitä löytyy.

– Nämä ovat vuosien keräilyn tulos, ja myyn varastoa tyhjäksi pikkuhiljaa, Martin selitti. – Todelliset helmet ovat harvassa. Mutta jotkin esineet ovat halutumpia kuin toiset. Esimerkiksi tämä takki joka minulla on ylläni.

Katsoin tarkemmin Martinin yllä olevaa valkoista tarjoi-lijantakkia, jonka kolmionmuotoisissa leveissä kauluksissa oli kaksi epolettia. Kaksirivinen napitus aukeni sekin kolmion lailla ylöspäin.

– Istuu hyvin, myönsin.

- Ei ihme. Suunnittelijana oli Hugo Boss, Lise sanoi.
- Riisu se nyt vihdoin ennen kuin kainaloihin tulee hiki-läikkiä, hän komensi Martinia.

Mies totteli. Hän ujutti takin läpinäkyvään pukupussiin ja ripusti sen henkarilla telineeseen.

– Muotisuunnittelijana myöhemmin tunnettu Hugo Boss liittyi natsipuolueeseen jo kauan ennen kuin natsit tulivat valtaan, Lise kertoi. – Hän oli intomielinen aatteen mies. Hän suunnitteli kansallissosialisteille lukuisia univormuja. Sekä SA:lle, SS:lle että Hitler Jugendille. Tuo Martinin yllä ollut messitarjoilijan takki ei ole kovin tunnettu. Kuuluisimpia Bossin luomuksia ovat varmaan mustat SS-joukkojen käyttämät univormut. Mies osasi kyllä tyylikkääst leikkaukset.

– Entä se koppalakki? Missä oli pääkallo ja sääriluut?

– Se ei ole aito, Martin sanoi. – Löysin sen yhdestä kuolinpesästä ja maksoin typeryyksissäni tuhat euroa. Aidosta koppalakista saisi helposti viisinkertaisen hinnan, mutta tämä paljastui myöhemmin tehdyksi replikaksi, todellinen arvo on muutama kymppi. Hugo Boss muuten varasti idean kokardin pääkallosta, se ei ole natsien keksintö. Keisarin henkivartijat käyttivät samaa tunnusta ja mustaa univormua jo Preussin valtion aikana.

– Natsit omivat sumeilematta muutakin kuin kultahampaita ja muita aarteita, Lise selitti. – He olivat aikansa tehokkaimpia ideavarkaita.

Katsoin ympärilleni. Pääni yllä kierteli päättämätön kärpänen ja tunsin olevani yhtä hämmentynyt.

- Vai tällaista pasifistiset filosofit tekevät, sain suustani.
- Humanistin täytyy tienata elantonsa, Martin sanoi.
- Tutkijan asenteesta on kyllä hyötyä tässä työssä. Olin

opiskeluvuosina monta vuotta apulaisena antikvariaatissa, ja kuolinpesissä käyminen tuli tutuksi. Näillä käytetyillä tavaroilla tienaa paljon paremmin kuin vanhoilla kirjoilla.

– Ketkä näitä keräävät? kysyin päätäni pudistellen.
– Vanhat natsit vai?

– Kukkakauppiaat, Martin sanoi. – Hyönteistutkijat, kampaajat, leipurit. Elämäntapavalmentajat, sosialistit, ympäristöaktivistit. Mattokauppiaat, balettitanssijat, sairaanhoitajat. Yllättyisit millaiset ihmiset. Keräilyvietti on ollut ihmisen hallitseva ominaisuus jo ennen kirjoitustaitoa. Kun koko päivä ei enää kulunut sapuskan keräilyyn luonnosta, alettiin kerätä samoista metsistä ja rannoilta kukkia ja simpukankuoria kotien koristeeksi. On moneen kertaan tutkittu, että keräilijät ovat elämäänsä tyytyväisempiä kuin ihmiset keskimäärin. Heillä on päämäärä, kartuttaa kokoelmaa.

– No mutta tällaista, puuskahdin ja viittasin ympärilleni.

– Yhdysvalloissa ja Englannissa on paljon tämänkaltaisen memorabilian keräilijöitä, Lise sanoi välittämättä paheksunnastani. – Nämä ovat siellä jonkinlaisia voitonmerkkejä. Monia kiinnostaa historia. Ja sitten on tietysti niitä, joita kiinnostaa pimeyden sydän. Murhaajien muistelmat myyvät paljon paremmin kuin valtakunnansovittelijoiden ja työhöjaajien jorinat. Tämä keräilijäosasto ei ole kiinnostunut tavallisesta sotakamasta, vaan nimenomaan isoimpien ilkimysten jäämistöstä. Porukka on pieni, mutta valmis käyttämään suuriakin summia saadakseen käsiinsä harvinaisuuksia.

Tunsin käsivarsieni nousevan kananlihalle.

– Minä en ainakaan haluaisi jotain pääkallokkoppalakkaa naulakkooni.

– Ja minäkin ajattelin aluksi, että käyttäisin työaikani mietiskelemällä olemassaolon syviä kysymyksiä, Martin sanoi. – Tekisin akateemisia tutkimuksia siitä millaista on hyvä elämä. En suunnitellut lankkaavani vanhoja saappaita, ompelevani revenneitä saumoja ja korjaavani ruostuneita polkupyöriä, joiden ketjut ovat katkenneet ja pinnoista on jäljellä vain puolet. Mutta sitten huomasin, että tässä oppii sivutoimena hyväksi suutariksi, räätäliksi ja mekaanikoksi, ja tusinaan muuhunkin käsityöläisammattiin. Sitä kautta tulee viettäneeksi ainakin jollakin tasolla hyvin merkityksellistä elämää. Tuntee onnistumisen iloa. Toki täytyy olla tarkkana, ettei korjaa vanhoja tavaroita liikaa tai väärin. Ompeleet on tehtävä sen ajan langalla ja pyöränpinnat uusittava sen ajan pinnoilla. Ja kolhujen pitää jäädä näkymään, sopivasti.

Äkkiä ymmärsin miksi taisin olla täällä ja astuin pari askelta taaksepäin. Törmäsin vanhan moottoripyörän sivuvaunuun ja olin keikahtaa sen sisään selkä edellä.

– Siis minä en keräile mitään, ilmoitin. – Olen aivan väärä ihminen.

Olin tajunnut että tämä liiankin perusteellinen esittely tarkoitti varmaan sitä, että Lise ja Martin halusivat minun ostavan jotain tästä yksityisnäyttelystä ja vievän sen kalliilla hinnalla mukanani.

– En käytä kypärää kuin pyöräillessä, lisäsin. – Ja silloinkin se tuppaa unohtumaan.

– Emme me sinua tänne ostamaan pyytäneet, Martin sanoi. – Vaan tekemään meidät kaikki kolme rikkaiksi. Eikö Lise kertonut?

Pöydällä välissämme oli tomaattipiirakka, joka minun piti aloittaa. Kun painoin siihen veitsen, kirsikkatomaateista tirsкуi punaista nestettä ja hetken olin näkevinäni veitsen metallipinnassa veripisaroita.

Minulla on aina ollut vilkas mielikuvitus. Sen takia en katso mielelläni kauhufilmejä enkä etenkään sotaelokuvia, joissa tapetaan muutaman kiljuvan teinin sijasta muutama sata tai tuhat. Kaikenlaiset keskitysleiritarinat koetan jättää myös väliin. Ajatus käy niitä nähdessäni laukkaamaan ja viimeistään öisin kun suljen silmät, tarinat palaavat pyörimään pääkopassa. Sitten vaellan unessa puukengät lipsuen tahmeassa mudassa kohti rakennusta, jonka ikkunalaudoilla kukkivat punaiset pelargoniat. Sisältä kuuluu kirkunaa, ja korkeasta tiilipiipusta sataa tuhkaa päälleni.

– Isäni oli kaupungin töissä vahtimestarina, Martin kertoi samalla kun leikkasi itselleen leveän siivun piirakkaa.
– Välillä hän sai tehtäväkseen tyhjentää vanhoja, purettavaksi määrättyjä varastoja roinasta ja viedä ne kaatopaikalle. Kerran sattui eteen vähän toisenlainen varasto. Aaltopeltinen piharakennus oli täynnä laatikoita, joiden sisältä paljastui mappien sijasta vanhoja sotilasvaatteita ja -tarvikkeita.

Hän rajjasi laatikot kotimme kellariin eikä kertonut siitä kenellekään.

Tuijotin haarukkaa ja mietin isoäitiäni, joka oli säästänyt kaiken. Tyhjät tulitikkurasiat, pullojen kruunukorkit ja käytetyt bussiliput, niille voisi hänen mukaansa olla vielä käyttöä.

– Kun isä kuoli, löysin kellaria penkoessani tämän laatikkopinon, Martin jatkoi. – Aluksi petyin, kun luulin että lootissa olisi viinipulloja tai jotain muuta käyttökelpoista. Valitsin sitten umpimähkään yhden sotilastakin, otin siitä kuvat ja panin netissä myyntiin. Se meni alle puolessa tunnissa. Sain siitä kolme kertaa enemmän kuin olin ajatellut, mutta varmaan kymmenen kertaa vähemmän kuin sen oikea arvo olisi ollut. Siitä tämä uusi työnkuvani sitten lähti.

Hän kohotti viinipullon ja tarjoutui kaatamaan lasiini. Ehdin saada kämmenen lasin peitoksi.

– Kiitos, mutta pitää ajaa takaisinkin, sanoin. – Jos siis kosla lähtee vielä käyntiin.

Martin täytti Lisen ja oman lasinsa, ja sitten kilistelimme, minä vedellä.

– Lise kertoi, että olet kirjailija.

– Niin no, enemmänkin lehtijuttuja ja pari omakustannetta, mumisin. – Ja käännöstöitä. Olen monilahjakkuus, kaikki kelpaa, naurahdin ja koetin peittää ääneni katkeraa sointia.

– Lise kertoi myös että osaat kirjoittaa saksaa erikoisesti, Martin jatkoi.

– Juu, isoäidin lahja lapsenlapselleen. Käsiala jota kukaan muu ei osaa lukea.

Martin poikkesi viereisessä huoneessa ja toi mukanaan ohuen paperipinkan. Hän työnsi sen pöydän yli lähelleni.

– Onko tämä sitä sinun isoäitisi käyttämää kaunokirjoitusta?

Päällimmäisenä oli kopio aukeamasta. Vasemmanpuoleinen sivu oli tyhjä, oikean peitti käsinkirjoitettu teksti.

Kirjaimet kiemurtelivat tutunlaisesti. Kieli oli saksaa, sanat olivat täynnä silmukoita ja keihäänkärkimäisiä kulmia. Asiaan vihkiytymättömälle se varmaan muistutti salakirjoitusta.

– Joo, tällaista hän kirjoitti, nyökkäsin. – Ja tällaista minä kirjoitin aluksi koulussa. Eikä kukaan ymmärtänyt mitä kirjoitin, opettajakaan.

– Minähän sanoin, että Johanna osaa sütterliniä, Lise sanoi posket punottaen.

– Mitä liniä? ihmettelin.

– Sütterliniä, Martin sanoi, lähes hartaaseen sävyyn. Hän oli kumartunut pöydän yli silmät loistaen, enkä ymmärtänyt miksi molemmat olivat yhtäkkiä niin kiihkeän jännittyneitä.

– Sütterlin oli vanhojen goottilaisten kirjapainotyylien, kuten fraktuuran ja schwabacherin jälkeläinen. Tai paremminkin niiden keskiaikaisten kaunokirjoitusversioiden jälkeläinen, Martin kertoi. – Fraktuura ja schwabacher olivat fontteja, joilla Gutenberg ja hänen aikalaisensa painattivat ensimmäisiä kirjapainosta putkahtaneita kirjoja 1500-luvulla. Sitten vuosisatoja myöhemmin 1900-luvun alussa preussilaishenkisessä Saksassa tuli halu uudistaa kaunokirjoituskirjaimet sellaisiksi, että ne kuvastaisivat valtakunnan muinaista mahtia ja eroaisivat selvästi ympäröivien maiden tavasta kirjoittaa kaunoa. Saksa halusi erottua. Ja graafikko Ludwig Sütterlin loi uudet kirjoituskirjaimet, joita ryhdyttiin opettamaan Saksan kouluissa 1910-luvulta alkaen.

Martinin vuolas selitys katkesi pitkään hengenvetoon, puhe oli pulpunnut hänen suustaan ilman taukoja. Hän nojasi tuolin selkänojaan ja nosti Liselle peukaloo pystyyn. Lise nyökkäsi takaisin, ja molemmat vilkaisivat minua. Tunsin oloni epämukavaksi.

– Natsit kielsivät sütterlinin rappiollisena vuonna 1941, Martin jatkoi. – He kielsivät kaikki goottilaiset kirjainmallit. Älä kysy miksi, goottilaisuushan oli Saksalle juuri sitä heidän hehkuttamaansa kunniakasta menneisyyttä. Natsien kiellosta huolimatta moni kirjoitti sotavuosinakin yhä sütterlinillä kotioloissa, se kun oli heidän lapsena oppimansa kaunokirjoitustyyli. Toisille se oli myös jonkinlaista natsien määräysvallan vastustusta. Julkiseen käyttöön piti sitten opetella toisenlaiset kaunokirjaimet.

– Mummi opetti minut kirjoittamaan tällä tyyllillä jo ennen kuin menin Helsingissä Saksalaiseen kouluun, sanoin ja tökkäsin etusormellani Martinin ojentamaa aanelosta. – En kyllä tiennyt miksi sitä kutsuttiin. Se oli minulle ainoa oikea käsiala. Isoäiti kertoi, että isäkin oli alun perin oppinut kirjoittamaan samalla tyyllillä ja että yllättäisin kaikki, kun osaisin sitä. Hän sanoi myös, etten saisi kertoa isälle etukäteen, sen piti olla yllätys.

– Muistan miten me ei ymmärretty ollenkaan mitä Johanna kirjoitti koulussa, Lise naurahti. – Opettaja luuli, että Jossulla on jokin motorinen häiriö, kun outo kirjoitus vain jatkui kehotuksista huolimatta.

– Olin varma että oma tapani oli teidän käyttämänne parempi, sanoin. – Isoäiti kannusti jatkamaan sen käyttöä, sanoi että minä olen ainutlaatuinen tyttö, älykkäämpi kuin muut, ja älykkyys saa näkyä, ja minähän otin isoäidin puheet paljon vakavammin kuin opettajan marmatuksen.

Sitten maikka pyysi vanhempani tapaamiseen koululle ja sanoi niille, että kouluni aloitusta pitäisi varmaankin lykätä vuodella. Istuin mukana kuuntelemassa korvat punottaen. Olin opettajan mielestä selvästi vielä epäkypsä. Isä hermostui kun sille selvisi, että kaiken hässäkän takana oli isoäidin yksityinen kirjoitusopetus, isä oli itsekin joutunut aikoinaan koulussa hankaluuksiin ja häntä oli kiusattu samasta syystä. Isälle ja äidille tuli luokkahuoneessa hirveä riita, kun äiti alkoi puolustaa minua ja isoäitiä, että leikkiähän se vaan. Sinä et tiedä miten vittumainen se kääkkä osaa olla, se on yksin sodassa koko maailmaa vastaan, isä huusi ja marssi ulos. Vanhempani erosivat muutaman vuoden päästä. Olin koko lapsuuteni varma, että juuri minun kirjoitustapani oli kaiken eripurin alku.

– Niin, sinähän aloit sitten kirjoittamaan kuten muutkin, Lise hymähti.

– Joo, matka kunnon kansalaiseksi alkoi. Kotona minä kyllä käytin tätä omaani yhä. Aloitin päiväkirjankin, johon kirjoitin ensimmäisenä, että vihaan koulua.

Martin työnsi päällimmäisen aanelosen vähän lähemmäs minua.

– Pystytkö lukemaan meille tuon alun ääneen?

Keskityin tekstiin. Kopiojälki oli tuhruista, tai sitten muste oli haaleaa. Kirjoituskirjaimet taipuivat oikealle ja rivit nousivat pikkuisen ylöspäin, eikö se ollut elämään myönteisesti suhtautuvan ihmisen merkki. Tekstiä oli helppo lukea, mummin käsiala oli ollut paljon sotkuisempaa.

6.II.35

Tänään on varmaan oikea päivä aloittaa tämä mestariteos.

Olen onnellisesti saavuttanut kahdenkymmenenkolmen vuoden iän. On kyllä ihan eri juttu, olenko onnellinen vai en. Juuri nyt en ainakaan ole onnellinen. Minulla oli paljon odotuksia tälle tärkeälle päivälle.

Jos minulla vain olisi koira, niin en tuntisi oloani näin yksinäiseksi. Mutta kai se on liikaa pyydetty.

Rouva Schwarz toi kukkakimpun ja sähkeen Häneltä.

Nostin katseeni. Sekä Martin että Lise tuijottivat minuun silmät suurina.

– Minun piti tulkita tuota alkua kolme viikkoa, ja siltikin arvasin monet sanat väärin, Martin sanoi.

– Minähän sanoin, että Johanna on juuri se palanen jonka tarvitsemme.

– Siis mikä tämä on?

Lisen silmiin tuli ovela katse, sellainen joka hänellä oli ollut lapsena kun hän ehdotti jotakin, joka oli kiellettyä mutta juuri sen takia houkuttelevaa.

– Arvaa. Kuka sinusta on tuo salaperäinen Hän, jonka kirjoittaja mainitsee?

Vilkaisin päivämäärää. Kohautin hartioitani.

– Mistä minä tiedän. Mummini oli ainoa, jonka tiedän kirjoittaneen tällä tavoin, eikä tämä hänen tekstiään ole. Hän oli vuonna 1935 vasta pikkulapsi.

– Lue eteenpäin, Martin kehotti.

Otin seuraavatkin aanelokset ja jatkoin ääneen lukemista.

Ilahduin niin, että annoin hänelle pitkän suukon, eikä hän tällä kertaa pyyhkinyt huuliaan desinfiointiaineella ja kurluttanut suuvettä niin kuin hän usein tekee. Hänen mielestään meidän bakteerimme ovat tällä hetkellä tasapainotilassa.

Kaikki alkaa aidon päiväkirjan sivuista, joiden kirjoitus-tyylin, sütterlinin, harva hallitsee. Jos tekstiä löytyy lisää, keräilijät maksavat maltaita.

Kolmas valtakunta ja Hitler eivät ole koskaan kiinnostaneet Johanna. Ystäviensä houkuttelemana hän silti ryhtyy Eva Brauniksi. Se on helppoa, sillä eipä politiikka kiinnostanut myöskään herra Suden rakastettua. Eva halusi vain tähdeksi elokuvaan ja olympialaisiin.

Kaikki on autenttista, niin muste kuin vihot. Vain sisällöstä ei ole sovittu. Kirjeitä kaupittelevien ystävien kahuksi ensimmäisen katkelman Hitler on naurettava, ja Eva – niin, mitä hän on, naiivi vai häikäilemätön? Yllättäen sivut ostanut keräilijä on haltioissaan: juuri näin! Pian Johanna ei enää itsekään tiedä, kuka häntä peilistä katsoo.

	
www.tammi.fi	84.2 ISBN 978-952-04-5275-9